

й на кручок вудки¹, то я із задоволенням вип'ю за здоров'я вашого Włodzimierza.

Чоловік і собі усміхнувся, повагом узяв зі столу метрику, на якій іще не висохло фіолетове чорнило, і став поволі читати, ворущачи губами. Прочитавши, він похитав головою, крекнув і поліз у кишеню штанів за грошима.

— Ось вам злотий, пане Стронціцький, — мовив чоловік, дістаючи монету і не кваплячись із нею розлучатись. — Підніміть чарку за мого перванчука — хай йому Бог у житті помагає.

Він обережно, мов якусь дорогоцінність, поклав злотого у підставлену долоню писара і, згрібши за-грубілими пальцями метрику, рушив до дверей.

— І Матка Боска, — підтакнув писар, підкидаючи на долоні монету. — Щастя-здоров'я, пане Вільк.

— Будьте і ви здорові, — буркнув чоловік, гримаючи дубовими дверима.

Було літо 1921 року. Землі Володимирського повіту, як і усього Волинського краю загалом, ще зберігали сліди копит кінноти Пілсудського, Петлюри і Будьонного, котра поперемінно затоптувала їх упродовж останніх років, та вже знову належали Речі Посполитій. Російських, австрійських та німецьких осадників, які панували тут до того, змінювали польські, що вже зачекалились нових угідь на «східних кресах»², право-

¹ Кручок вудки — ємність з горілкою, яка відповідала 125 г (пол.).

² Креси — землі, територія (пол.).

славних батюшок і протестантських священиків — католицькі ксьондзи, а війтів і бургомістрів в одних мундирах — чиновники в інших. Не змінювались лише чудові одвічні волинські ліси, ріки й озера зі вклиненими між ними поселеннями поліщуків, оточеними луками і полями, та самі волиняни — роботящі, мов воли, і щирі, як усі діти природи.

Хутір Капітулка, заснований одразу після закінчення Першої світової війни подружжям Вовків, Тимошем та Катериною, жителі навколишніх сіл називали вовківським раєм. І було за що. Десять десятин родючої землі і дві змішаного лісу, до якого вона й прилягала, вважались на той час вельми добрим статком. Підтвердженням заможності господарів нового хутора слугували велика хата, збудована з дуба на зруб та оточена молодим садом, хлів, клуня й огорожений вигін для худоби.

Основу капітульської господарки склав посаг Катерини, оті самі десять десятин, які дав за нею батько, Сава Ткачук, відомий у цих краях будівничий. У молодості Сава зводив з батьком хати у навколишніх селах, а як набрав ваги справжнього майстра, то отримав уже й державний підряд — на облаштування військового містечка у Володимирі. Казарми попри Ковельського тракту, які стоять і донині, — його рук справа. Тож заробок Сава мав неабиякий і своїх шістьох доньок та двох синів, як ті підросли, наділив щедро. Поміж них і Катерину, яка вийшла заміж останньою із сестер, уже після війни.

Тиміш Вовк був родом із села Блаженик, яке, з трьох сторін оточене лісами, тулилось до Ковельського тракту

відразу ж за повноводною Турією. У недалекому минулому солдат Волинського полку Його Імператорської Величності, а згодом лісоруб у «казенному» Мокрецькому лісництві, Тиміш стільки добра, як у його майбутньої дружини, не мав і близько. Трохи лісу, яким його наділив батько, колишній лісничий, — ото й увесь спадок. Зате парубок, як і всі чоловіки з великої родини блаженицьких Вовків, був гарним, дужим і, що особливо цінувалось у поліщуків, метикуватим.

Десь за півроку до того, як Катерина під час заготівлі дров уперше побачила в Капітульському лісі Тимоша, до неї посватався парубок із заможної родини. Хлопець Катерині не те щоб сподобався, та вона вже була на виданні, батьки між собою все погодили, тож незабаром молоді заручились. Як годиться, майбутній наречений подарував Катерині на заручини вінчальну сукню, туфлі та вельона¹.

Восени, зібравши врожай на полях та городах, поліщуки зазвичай бралися заготовляти на зиму дрова. В інших за сухостоєм до лісу їздили переважно чоловіки, а в сім'ї Ткачуків це право відстояла за собою Катерина. Ні батьки, ні брати не сперечались: дівка була дужа — домоткане рядно, витиснувши з нього воду після прання, могла необачно перекрутити навпіл. А що вже ліс любила!

Того осіннього ранку Катерина запрягла свого улюбленого Сірого й разом з дядьком Ільком, маминим

¹ Вельон — вінець, який наречена надягає на голову (пол.).

братом, який саме під'їхав фірою до їхнього двору, подалась до Капітульського лісу. Ранки вже були холонді, тож дівчина одяглась відповідно. Продовгувате рожевошоке обличчя було обрамлене теплою хусткою, яка сягала на лобі аж до брів, а за тим двома кінцями щільно охоплювала шию під самим підборіддям і зав'язувалась ззаду міцним вузлом. Верхнім одягом слугував підбитий ватою суконний сачок з високими плечима, звужений у талії і розширений донизу. Завершувала це вбрання вовняна спідниця, що доходила майже до каблуків виправлених сільським шевцем жіночих ялових чобіток.

Катерина сиділа на кинутому упоперек воза оберемку соломи і, звівшись з драбиняка ноги, вміло правила конем. Як завжди, коли вона наближалась до лісу, їй захотілось співати. Ледь в'їхавши на лісову дорогу, дівчина таки не втрималась і тихо завела:

Ой, хмелю ж мій, хмелю,
Хмелю зелененький!
Де ж ти, хмелю, зиму зимував,
Що й не, що й не розвивався?

Кінь поволі тягнув воза знайомою дорогою, тонкі гілки ліщини, що густо росла обабіч, злегка хльоскали по розпашілому обличчю дівчини, а вона все виводила пісню, стуливши повіки і, здавалось, забувши про все на світі. Фіра дядька Ілька рипіла десь позаду, і Катерині так добре було відчувати себе наодинці з дібровою і піснею...

Раптом ніби якийсь яскравий промінь ковзнув дівчині по напівзаплющених очах — і вона стрепенулась.

Навпроти на невеликій галявині, повз яку саме проїжджала фіра, біля купи нарізаних сухих дров стояв гарний парубок і пильно дивився на неї виразними темними очима.

— Ой! — злякано скрикнула Катерина, мимохідь щосили натягуючи віжки.

Вона ніби заціпеніла під цим заворожливим поглядом, відчуваючи, як враз зайшлося серце і гаряча хвиля від нього розтікається по всьому тілу.

— Тпру-у-у, стійте, — почулось позаду.

І відразу ж здивований голос дядька Ілька:

— Це ти, Тимоше? Хай Бог помагає. Не гадав тебе тут зустріти.

— Дай Боже, дядьку Ілько, — густим баритоном поважно мовив парубок, перевівши проникливий погляд за спину дівчини. — Та тітка Феська з Верби попросила дров їй заготовувати. А то я тепер у Мокреці завше.

Старий Ілько помітив збентеження своєї небоги і хитро усміхнувся в пишні вуса.

— То ти їдь, Катерино, до Уласової галявини, а я тебе наздожену, — кинув він дівчині, яка так і сиділа, не сміючи підвести погляд, і став, крекчучи, златити з воза.

Катерина похапцем відпустила віжки, і Сірій тут-таки рушив.

Тим часом між дядьком Ільком і Тимошем розпочалась якась дивна розмова. Правив нею, звісно ж, старий Ілько.

— То що, — витягуючи кисета і пропонуючи бакун парубкові, ніби між іншим запитав він, — женитись іще не збираєшся?

— Та ні, — заскочений таким запитанням, віджартувався Тиміш, — іще на весілля не заробив.

— А деякі вже заробили і навіть до шлюбу дещо купили, та не дуже їх хочуть, — пахкаючи саморобною цигаркою, наводив туману старий.

— Це ви про що? — здивувався парубок.

— А про те, — чомусь враз розгнівався Ілько, за-топтуючи каблуком недопалка, — що варто було б тобі сватів засилати до Катерини. Вона дівка справна, гожа, та й придане у неї — дай, Боже, кожній. А ти з доброї родини — батька твого і дядьків я ще з молодих літ знаю. Чому б тобі і не поженитись?

— Та ви ж самі натякнули, що їй уже і дошлюбне купили, — після паузи похмуро буркнув Тиміш. — І тітка мені казали, що Катерина вже півроку як заручена...

— Як заручилась, так і розручиться, — рішуче рубонув рукою Ілько, хапаючи парубка за рукави. — То будеш засилати сватів чи як?

— А таки буду! — так само рішуче вигукнув раптом Тиміш, тупнувши ногою. — Подобається мені ваша Катерина. Замовте за мене слово перед нею, дядьку Ільку.

Не дочекавшись голосу фурмана, Сірій сам зупинився на Уласовій галявині. Катерина так і сиділа на возі, втупившись у глибину вже майже безлистоного осіннього лісу. Перед очима у неї все ще стояв той парубок з проникливим поглядом, що так розтривожив дівочу душу.

Вмовляти небогу дядькові Ількові не довелось. Він таки і залагодив тонку справу розірвання заручин

Катерини. Дівчина, як годиться, сплатила тому парубку вартість куплених ним на заручини речей. А за місяць по тому, ще до Великого посту, Тиміш Вовк заслав до Катерини сватів.

Хутір Капітулка, на якому оселилось молоде подружжя, починався десь за кілометр на схід від майже прямого кута, який від центра села Верба створювали два тракти: на Ковель та на Любомль. Земля, виділена Катерині у посаг, тягнулась широкою смугою від Любомльського тракту майже до Ковельського і закінчувалась двома десятинами Тимошевого лісу. Саме тут, під лісом, і вибрали Тиміш з Катериною місце для свого обійстя.

Про прихід літнього ранку у волинському лісі першими сповіщають птахи, які гніздяться на кронах старих дубів і грабів. Саме вони відразу помічають з висоти кількох десятків метрів перші промені сонця, що вилуплюється із-за закритого поліськими борами горизонту, як жовтоголове курча із ячної шкаралупи, і вітають його дзвінком різноголоссям. Сходячи, сонце продовжує будити птахів і тварин, а вони, прокинувшись, уже не дають спокою і людям.

Першими в обійсті оживають зранку кури і гуси, за ними починають пронизливо верещати свині і мукати, просячись на пасовисько, корови. Довершує цю природну вранішню симфонію іржання коней. Весь цей гамір якоїсь миті досягає свого апогею. Та раптом його із пронизливою натугою крає рипіння дверей — і все завмирає. На ганок, мов за диригентський пульт, виходить господар. Він береться до справи — і у звучан-

ні дворового оркестру запановують поліфонічний лад і довершеність. На хутірському подвір'ї починається довгий літній день.

Хата Тимоша і Катерини мала класичне на той час сільське планування і нічим не відрізнялась від інших поліських домівок. Вхідні двері вели у досить широкі сіни, в яких зазвичай стояли баняки з кормом для худоби та інше дрібне хатне начиння. Відразу за сіньми була велика кухня з піччю, яка слугувала і для приготування їжі, і для випікання хліба та здоби. На верхній частині такої об'ємної печі також можна було сушити зерно чи фрукти, а взимку і спати. Навпроти — єдине вікно, в іншому кінці приміщення стояв довгий дубовий стіл з двома лавами обабіч. Підлога в кухні була із ретельно вирівняної та утрамбованої глини.

Двері, які розташовувались справа і зліва від печі, вели у внутрішні кімнати. Через праві можна було потрапити у спальню господарів, яка на польський лад називалась валькіром, а з неї у вітальню. Відчиняли вітальню, у якій стояли саморобні дубові шафа, диван, стіл та стільці, лише у свята та у разі приходу гостей. Ліві двері з кухні вели у дитячу кімнату, з якої був також вхід на горище. У всіх цих кімнатах була підлога зі щільно припасованих одна до одної грубих нефарбованих соснових дощок.

Катерина саме поралась біля плити, знімаючи з неї два великі чугунки зі звареною картоплею для свиней, коли почула дитячий плач. Кинувши рогача, вона